

ÁGH ISTVÁN

Miért sírt Pilinszky János?

*Azok a hatvanas évek! mikor már fölszáradt a vér,
de még feketén átütött a felejtés gézkötésén,
mintha a rezsim a forradalom céljait teljesítené
a szabadság látszatát keltő, adagolt engedményekkel,
a letiltott Pilinszky verseskönyve is megjelent,
bár azon a hajnalon valakit még fölakasztattak,
s költészetét egyszerre kinevezték antifasisztának,
de a Gulágot, Recsket, Kistarcsát is jelentette
a nyers marharépat fuldokolva rágó francia fogoly,
s amit a költő, a magyar katona Harbachban látott.*

*Ezt tartotta jellemző burzsoá trükknek a titkosszolgálat,
s beindította gépezetét a nyugati útlevéllal,
értésítették az attasékat és a tudósítókat,
a mozgalmi emigráció szórványait, hogy figyeljék
napi mozgását! kinél lakik? kivel találkozik? a viszonyt
elvált feleségével, Anna M. festővel fölüjította-e?
hajtsanak föl számára nőt, netán azonos nemű partnert,
lessék ki kapcsolatait a kiadókkal, világlapokkal,
a Notre Dame s az Angyalvár körül felbukkanva
miféle lehetséges egéruatokon próbál disszidálni?
tűrhetetlen gondoskodással hajszolnák száműzetésbe,
de ő csak a végtelen csönd avantgárd színpadát fedezte föl,
kedves barátja volt a Triznya kocsmá vendégeinek,
míg a hivatali nyelv egyre érthetlenebbé vált körülötte,
s mit buzgón terjesztettek, házassággal hitelesített változatban,
maga sem gondolta, hogy éppen meglőgni készül,
s egyszerre, bár még a vízum le se járt, kigondoltak egy
zseniális csapdát, hízogó ajánlatot, amivel döntésre bírják,
s megtisztelik, hogy a magyar íródelegáció tagja lehet,
amit Pilinszky a hazarendelés aljas cselének tartott,
egy nappal előbb repült Rómából Belgrádba,
hogy el ne késsen, bár csak másnapra foglaltak szobát
a Szlávijában a Budapestről érkező delegáció tagjainak,
én Szkopjéből utaztam, mint egy kíváncsi ösztöndíjas,
ott virrasztott a hallban csomagjai fölött, míg a portás
meg nem szánta valamely hátsó sufnyival,
aztán már rendben, megszokott módon folyt le
a látogatás, fölolvasással, fogadással, ismerkedéssel,*

őt külön elvitték a fasizmus áldozatainak temetőjébe,
 s végül a nagykövet meghívott bennünket irodájába
 mint az írószövetség elnökének kíséretét,
 konyakozás közben Pilinszky helyzete is szóba került,
 megdicsérte, hogy helytelen szándékától elállt,
 hiába tiltakozott, hogy eszébe sem jutott kinn maradni,
 a követ fokozatosan vált udvariasból vallatóvá,
 akkor a szeme fönnakadt, nem látszott, hova néz,
 alacsony volt, de ülve is fölénk tekingetett,
 egyre jobban begerjedt saját szavaitól,
 hatalmát hévvel demonstrálta előttünk,
 szinte minden embergyűlöletét áldozatára hányva,
 ami a fáradtságos tisztsége alatt felgyülemlett,
 viszont a kegyelemdőfést már az elnökre hagyta,
 Miért vagy te az Új Embernél? Elfordultál tőlünk!
 Pilinszky megvonaglott, mint valami elektrosokk alatt,
 vádolva védte s megtagadta magát, ti löktetek közéjük,
 belegörnyedt a fotelbe, és keservesen sírva fakadt.

Arról a zokogásról jut most eszembe Péter,
 aki háromszor tagadta meg Jézust, mielőtt
 a kakas másodszor megszólalna, mikor
 elvegyült a tűznél melegedő népség között,
 ő is hírekre várt Kajafás házának udvarán,
 és a főpap szolgálója fölismervén, mondta,
 Te is a názáreti Jézussal voltál. Nem ismerem.
 Nem hozzá tartozom, válaszolta Péter,
 s az ott állók előtt esküdözött és átkozódott,
 Bizony, közülük való vagy, hiszen galileai vagy,
 ijesztgették, míg el nem tűnt közülük,
 s mikor nem látta senki, keservesen sírva fakadt.

Pásztor János: I. világháborús emlékmű, részlet (Hódmezővásárhely, 1938)